

15.9.2003

386/012/03

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto

Lausuntopyyntönnö 13.5.2003, 4376/41/2001

OSAKEYHTIÖLAKITYÖRYHMÄN MIETINTÖ, 2003:4

22.09.2003
al 4376/41/2001
OIKOIN: 00/2001

Lau

Yleistä

Keskusrikospoliisi pitää osakeyhtiölain kokonaisuudistusta tarpeellisena sekä työryhmän lähtökohtia ja ehdotuksia pääosin kannatettavina. Keskusrikospoliisi esittää pyydettyinä lausuntonaan kunnioittaen seuraavan.

1 luku. Osakeyhtiön toiminnan keskeiset periaatteet ja lain soveltaminen

Lukuun on kirjattu keskeiset periaatteet, jotka osaltaan auttavat lain muiden säännösten ymmärtämisessä ja tulkinnassa. Erityisesti on syytä korostaa velkojien ja osakkeenomistajien kannalta varojen jakamista, osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta, enemmistöperiaatetta ja johdon toimintaa koskevia säännöksiä (3, 6, 7 ja 8 §). Joustavuutta taasen edistää tahdonvaltaisuutta koskeva 8 §.

2 luku. Perustaminen

Keskusrikospoliisi pitää yhtiön rekisteröintiajan ehdotettua lyhentämistä kolmeen kuukauteen hyvänä uudistuksena. Tämä vähentää perustettavan yhtiön lukuun tehtävien oikeustoimien epävarmuustilaa.

Yhtiöjärjestyksen vähimmäissisältö

Työryhmä ehdottaa yhtiön toimialan poistamista yhtiöjärjestyksen vähimmäissisällöstä (4 §). Toimialaa koskevan tiedon puuttuminen yhtiön julkisesta informaatiosta heikentää esimerkiksi sen arvioimista, onko yhtiön johto toiminut yhtiön tarkoituksen mukaisesti. Toimialatieto on tärkeä myös yhtiön kanssa oikeustoimia tekevän kannalta. Edellä olevan perusteella keskusrikospoliisi ehdottaa toimialan lisäämistä 4 §:ään.

Osakkeen maksaminen

Vuonna 1997 voimaan tulleella osakeyhtiölain muutoksella (145/1977) vähimmäisosakepääoma nostettiin 15 000 markasta 50 000 markkaan, mikä myöhemmin on muutettu 8 000 euroksi. Talousrikoksia tekevät käyttävät osakeyhtiöitä rikoksen tekovälineinä ja laiminlyövät usein myös osakepääoman maksamisen. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että osakepääoman maksaminen varmistetaan riittävästi laissa ja viranomaistoiminnassa niin, että osakeyhtiöiden käyttämistä rikolliseen toimintaan voidaan tehokkaasti estää.

Ehdotuksen mukaan yhtiön rekisteröinnin yhteydessä johdon on annettava vakuutus ja hyväksytyn tilintarkastajan todistus siitä, että osakkeen maksamisessa on noudatettu osakeyhtiölain säännöksiä (10 §:n 3 momentin 1 ja 2 kohta). Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että tämän lisäksi varmistetaan, että rekisteröinnin vastaanottava Patentti- ja rekisterihallitus tutkisi osakepääoman maksamisen.

3 luku. Osakkeet

Osakeomistuksen julkisuus

Ehdotuksen mukaan osakeyhtiössä tulee edelleen pitää osake- ja osakasluettelo, mutta niiden yleisöjulkisuutta osin rajoitetaan. Keskusrikospoliisin mielestä tämä lähtökohta on ristiriidassa yleisen ja viranomaistoiminnan avoimuuspyrkimyksen kanssa. Keskusrikospoliisilla ei muutoin ole huomauttamista ehdotettuun julkisuuden rajoittamiseen, koska viranomaisilla ja muilla, joilla on perusteltu tiedontarve, voivat saada luettelotietoja. Rajoitukset ovat myös yhdenmukaisia julkisuuslain 24 §:n 1 momentin varalisuustietoja koskeva 23 kohdan salassapitovelvoitteen kanssa.

7 luku. Tilintarkastusvelvollisuus

Ehdotus sisältää tilintarkastuspakosta luopumisen pienissä osakeyhtiöissä. Muissa osakeyhtiöissä tulisi käyttää tilintarkastuslaissa hyväksyttyä tilintarkastajaa. Yhtiön ei tarvitsi valita tilintarkastajaa, jos se ei täytä osakeyhtiölaissa asetettua kokorajaa. Nämä työryhmän ehdotukset ovat yhteydessä tilintarkastuslain vireillä olevaan uudistukseen. Tilintarkastajalle ja tilintarkastuspakkoa koskevia kysymyksiä käsitellään kauppa- ja teollisuusministeriön asettamassa tilintarkastuslain uudistamistyöryhmässä, jossa keskusrikospoliisi on ollut kuultavana.

Maallikkotilintarkastajista luopuminen

Maallikkotilintarkastajista ehdotetaan luovuttavaksi kokonaan. Tässä tilanteessa työryhmä ehdottaa kolmea ratkaisuvaihtoehtoa: ulotetaan hyväksytyn tilintarkastajan käyttövelvollisuus kaikkiin osakeyhtiöihin, vapautetaan pienimmät osakeyhtiöt tilintarkastuspakosta tai kehitetään pienimmille osakeyhtiöille uusi menetelmä tilinpäätösinformaation varmistamiseksi esimerkiksi velvollisuus käyttää hyväksyttyä kirjanpitäjää tai kevennetty tilintarkastus.

Maallikkotilintarkastajien merkitys on rikosten selvittämisen kannalta vähäinen, eikä keskusrikospoliisi tältä osin vastusta ehdotusta. Keskusrikospoliisin mielestä tilintarkastajan käyttäminen pienissä yhtiöissä ei kuitenkaan voine olla niin merkittävä kustannus, että se yksistään puoltaisi tilintarkastuspakosta luopumista. Esityksessä olevan arvion mukaan tilintarkastuksesta aiheutuu noin 500 euron vuosikustannus. Osakeyhtiömuodon käyttämisestä johtuvia kustannuksia arvioitaessa on otettava huomioon osakeyhtiön minimiosakepääoman nostaminen vuonna 1997.

Pakollinen tilintarkastus lisää yhtiön kirjanpidon, tilinpäätöstietojen, varainhoidon ja hallinnon luotettavuutta, jos sen on tehnyt tilintarkastuslain edellytysten mukainen tilintarkastajan kelpoisuusehdot täyttävä, esteetön ja riippumaton tilintarkastaja. Vaikka tilintarkastaja on ensisijaisesti yhtiön omistajien etujen valvoja, riippumaton tilintarkastaja valvoo samalla myös yhtiön sidosryhmien etuja edellyttäen, että tilintarkastajan tuottama informaatio yrityksestä on luotettavaa. Tällaisia sidosryhmiä ovat esimerkiksi velkojat, julkisoikeudellisten maksujen saajat ja julkisten avustusten myöntäjät.

Pakollinen tilintarkastus on tärkeää myös väärinkäytösten ja rikosten ennalta ehkäisyn sekä ilmisaamisen kannalta. Erityisesti tämä on korostunut talousrikossäännösten uudistamisen ja kirjanpitorikosten ankaroitumisen myötä. Poliisin tutkimusten mukaan lukumääräisesti suurin osa talousrikoksista tehdään pienissä yrityksissä. Näissä sekä kirjanpito että tilintarkastus on usein laiminlyöty. Lisäksi käytännössä konkurssiin asetetun yrityksen tilintarkastus jää tekemättä viimeksi päättyneen tilikauden jälkeiseltä ajalta sekä usein myös viimeksi päättyneeltä tilikaudelta. Tällöin tilintarkastaja ei ole voinut havaitakaan vararikkotekoja. Eduskunnan käsiteltävänä oleva konkurssilain uudistuksessa tämä tosin on otettu huomioon konkurssipesän mahdollisuudella saattaa kirjanpito ja tilinpäätös pesän kustannuksella valmiiksi.

Tilintarkastajan laatimalla tilintarkastuskertomuksella tai tilintarkastuspöytäkirjalla on myös merkitystä arvioitaessa yrityksen johdon tietoisuutta ja vastuukysymyksiä. Tilintarkastajan ammattitaito vaikuttaa luonnollisesti hänen todistelunsa painoarvoon. Hyväksytyn tilintarkastajan kuulustelukertomusta voidaan asiakysymysten osalta pitää lähtökohtaisesti maallikkoa luotettavampana. Maallikkotilintarkastajan antamaa kertomusta voidaan pitää myös luotettavana, jos hän täyttää tilintarkastuslain edellytykset ja hänen voidaan todeta suorittaneen tarkastuksen tilintarkastuslain mukaisesti. Käytännössä kuitenkin hyväksytyn tilintarkastajan antaman kertomuksen luotettavuus on maallikkotilintarkastajaa korkeampi. Edellä olevan perusteella keskusrikospoliisi kannattaa ehdotusta luopua maallikkotilintarkastajien käytöstä osakeyhtiöissä.

Mikäli ehdotus pienten yhtiöiden tilintarkastusvelvollisuuden poistamisesta hyväksytään tulisi ne kirjanpitovelvolliset, jotka saavat julkista tukea, saattaa tilintarkastusvelvollisuuden piiriin. Tällöin hyväksytyn tilintarkastajan tulisi antaa lausunto esimerkiksi siitä täytäkö yrityksen kirjanpidon antamat tiedot yhtiön taloudellista tilasta julkisen tuen myöntämisen edellytykset.

Mikäli tilintarkastusvelvollisuudesta eräiltä osin luovutaan, tulee vastaavasti kirjanpitäjän kelpoisuusehtoja tiukentaa. Tätä on arvioitu eräänä vaihtoehtona esityksen perusteluissa (s. 52). Hyväksytyn kirjanpitäjän pakollinen käyttäminen lisää yrityksen tietojen luotettavuutta, koska kirjanpitäjän toimintaan kohdistuu ulkopuolista valvontaa hyväksyjän taholta. Mikäli työryhmän ehdotus tilintarkastuspakon poistamisesta hyväksytään, keskusrikospoliisi esittää sen sijaan vaatimuksen käyttää hyväksyttyä kirjanpitäjää.

Työryhmä painottaa osakeyhtiön mahdollisuutta päättää tilintarkastajan käyttämisestä niissäkin tilanteissa, joissa se ei olisi pakollinen. Tilintarkastus ja kirjanpito perustuvat jatkuvuusperiaatteeseen. Tämän vuoksi tilanne, jossa yhtiö myöhemmin päättää tilintarkastajan käyttöönotosta, ei tue tämän periaatteen toteutumista. Tilintarkastuksen tekeminen yhtiössä näissä olosuhteissa ei myöskään ole ongelmaton.

Keskusrikospoliisin kanta tilintarkastusvelvollisuuteen

Keskusrikospoliisi katsoo, että osakeyhtiöissä tulisi aina olla pakollinen tilintarkastus niiden koosta huolimatta. Erityisesti tämä on tärkeää sen vuoksi, että huomattava osa talousrikoksista tehdään pienissä yhtiöissä. Lisäksi tilintarkastuksen luotettavuutta parantaa se, että vähintään yksi tilintarkastaja on hyväksytty tilintarkastaja. Mikäli tilintarkastuksesta luovutaan ehdotuksen mukaisesti, tulee sellaisissa osakeyhtiöissä käyttää hyväksyttyä kirjanpitäjää.

15.9.2003

386/012/03

13 luku. Varojen jakaminen*Laiton varojenjak*

Luvun 5 §:n mukaan osakkeenomistaja ja muu on velvollinen palauttamaan yhtiöstä saamansa varat, jos yhtiö voi osoittaa, että hän tiesi tai hänen piti tietää jakamisen tapahtuneen osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaisesti. Keskusrikospoliisin mielestä näyttötaakka tulisi asettaa näissä tilanteissa saajalle. Säätelä olisi tällöin yhdenmukainen 22 luvun 1 ja 2 §:n kanssa.

22 luku. Vahingonkorvaus*Johdon vahingonkorvausvelvollisuus*

Luvun 1 §:ssä on johdon tuottamusolettama, jos vahinko on aiheutettu rikkomalla osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksen määräystä. Sama koskee vahinkoa, joka on aiheutettu yhtiön läheisen hyväksi tehdyllä toimella. Keskusrikospoliisi kannattaa tuottamusolettaman ottamista lakiin, koska se korostaa johdon huolellisuusvelvoitetta.

Osakkeenomistajan vahingonkorvausvelvollisuus

Ehdotuksen mukaan yhtiön läheisen hyväksi tehdyllä toimella aiheutettu vahinko katsotaan aiheutetuksi tuottamuksesta, jolle osakkeenomistaja osoita menettelleensä huolellisesti. Läheisen hyväksi tehdyissä toiminna on vaarana, etteivät ne ole yhtiön edun mukaisia. Useimmiten olettamana onkin, että yhtiön etua ei ole noudatettu. Näistä syistä keskusrikospoliisi pitää ehdotettua tuottamusolettamaa onnistuneena ratkaisuna.

Osakkeenomistajan oikeudet ja yhtiölle aiheutettu vahinko

Ehdotuksen mukaan osakkeenomistajalla ei ole oikeutta korvaukseen sen johdosta, että yhtiölle on aiheutettu vahinkoa (7 § 1). Keskusrikospoliisi pitää rajoitusta, kanneaikaa koskevaa määräystä ja 5 momentin oikeudenkäyntikuluvastuun painottamista tarpeellisenä estämään osakkeenomistajan shikaaniluontoisia ja muita perusteettomia vaatimuksia. Tämä estänee esimerkiksi pelkästään osakkeen arvon alenemiseen perustuvat osakkeenomistajan kanteet.

25 luku. Rangaistusseuraamukset

Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota siihen, että osakeyhtiöriikoksesta ehdotetaan rangaistusasteikoksi yksi vuosi vankeutta. Nykyisin vankeusrangaistusuhan sisältävän rangaistusseuraamukset pyritään keskittämään rikoslakiin. Keskusrikospoliisi ehdottaa pykälän sijoittamisen tarkistamista.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Rauno Ranta

Rikosylitarkastaja

Kimmo Markkula